

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента КОВАЛЬЧУКА Олександра Дмитровича на дисертаційну роботу МЕГЛЕЯ Віктора Івановича: «Еколого-економічний розвиток аграрного сектора національної економіки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Проблеми взаємодії економіки та екології вимагають адаптації аграрного сектору до основних засад політики сталого розвитку, у зміст якої на період до 2030 року на світовому рівні, закладено органічний зв'язок економічної, екологічної та соціальної складових. Такі вимоги зумовлюють пошук сучасних моделей функціонування бізнес-структур у гармонічній єдності, з одного боку, з потребами світового ринку і ринку споживачів та, з іншого боку, з цілями сталого розвитку, зокрема такими, як подолання голоду, бідності, пошук ефективних альтернативних джерел енергії, збереження навколишнього природного середовища, охорона всіх видів природних ресурсів, боротьба із змінами клімату та іншими. Оскільки аграрний сектор економіки виступає як споживач основних видів ресурсів і, одночасно, як сфера виробництва продовольчих продуктів, еколого-економічна стратегія розвитку є пріоритетною у світлі зазначених завдань, що й зумовлює актуальність представленої тематики. Разом з тим, імплементація положень еколого-економічного розвитку стає визначальним чинником у напрямі підвищення рівня життя та добробуту сільського населення, джерелом формування доданої вартості, а отже чинником економічного зростання.

Важливість дисертаційної роботи Меглея Віктора Івановича засвідчується тим, що вона виконана згідно із планом науково-дослідної

роботи кафедри економіки підприємства та управління персоналом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на 2011-2015 рр. за тематикою: «Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності функціонування підприємств» (державний реєстраційний номер 0111U002507) та на 2016-2020 рр.: «Національні та регіональні складові розвитку підприємництва» (державний реєстраційний номер 0116U001439) як співвиконавця. У межах зазначених тем особисто дисертантом було виокремлено напрями і внесено пропозиції щодо еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації

Детальне ознайомлення із змістом дисертаційної роботи дає підставу стверджувати, що сформовані основні положення, висновки і рекомендації мають теоретичне та прикладне значення, є достовірними та аргументованими. В основу аналітичного обґрунтування покладено системний підхід із використанням широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджуються використанням даних офіційної інформаційної бази за темою дисертації, у тому числі даних статистичних джерел, нормативно-правових актів, які слугують економічною підставою для характеристики функціонування аграрного сектора економіки та особливостей імплементації концепції його еколого-економічного розвитку, даних Міністерства аграрної політики та продовольства України, системним використанням методів дослідження та обробки даних.

Основні результати досліджень, представлені у дисертаційній роботі, отримані у процесі аналітичної роботи. Автором чітко окреслені і логічно побудовані мета та завдання дослідження, проаналізовані теоретичні та методологічні підходи, сформульовано висновки та розроблено відповідні

пропозиції, які у своїй комплексності є науковим напрямом вирішення поставлених завдань. Завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно інтегрованими, а отримані результати, що представляються на захист, є особисто авторськими.

Дисертаційна робота В. І. Меглея є змістовною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному та прикладному рівнях, має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою належить до комплексного і завершеного наукового дослідженням.

Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчить про різносторонню і водночас комплексну наукову компетентність її автора. На користь надійності представлених у роботі результатів свідчить застосування сучасних методів досліджень, зокрема статистичного аналізу, економіко-математичного та монографічного, графічного методів, які на основі аналізу значної за обсягами статистичної інформації дали змогу всебічно провести аналіз гармонізації основних складових еколого-економічного розвитку аграрного сектора та сформулювати рекомендації щодо виокремлення напрямів, інструментів і стратегічних орієнтирів впровадження концепції еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки.

Зміст дисертаційної роботи структурований за розділами та підрозділами. Висновки є достатньо аргументовані, їм властиве теоретичне та прикладне змістовне наповнення. Оцінюючи обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій у цілому, що сформульовані у дисертації, можна відзначити високий рівень теоретичного та методичного доробку автора щодо головних аспектів досліджуваної теми. Високий ступінь вагомості дослідження підтверджується не лише теоретичними розробками, але й практичними рекомендаціями.

Застосування сучасного наукового інструментарію систематизації, оцінки та інтерпретації фактичних даних стосовно природно-економічних процесів дозволили здобувачу переконливо аргументувати концептуальні положення еколого-економічного розвитку аграрного сектору. Це є

підґрунтям для констатації високого рівня аргументованості основних наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі В.І. Меглея

3. Наукова новизна одержаних результатів

На основі проведених наукових досліджень забезпечення еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки дисертантом обґрунтовані висновки і наукова новизна, які базуються на аналітичному осмисленні теоретико-методичних положень щодо процесу впровадження ідейних основ концепції еколого-економічного розвитку в діяльність аграрного сектора як самостійної локальної системної цілісності із притаманними їй елементами та сукупністю взаємозв'язків.

Найбільш важливими результатами, що характеризуються новизною та розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження, є:

- наукове обґрунтування концептуальних принципів еколого-економічного розвитку аграрного сектора економіки України відповідно до національної стратегії сталого розвитку;

- внесок у розробку і удосконалення теоретико-прикладних засад дефініції «сукупний аграрний продукт» з позиції вже існуючих концепцій і теоретичних шкіл, а також вимог щодо виробництва аграрної продукції за регламентованими параметрами;

- обґрунтування, з позиції авторського бачення, методологічних підходів до оцінки ефективності виробництва рослинницької і тваринницької продукції за еколого-економічними критеріями;

- систематизація елементів природно-ресурсного потенціалу аграрного сектора з використанням системно-структурного методу дослідження його компонентної, функціональної, територіальної (частково) структур та з врахуванням існуючих антропогенних навантажень й екологічних змін;

- виокремлення найбільш значущих для аграрного розвитку проблем екологічного характеру, які проявляються в різних структурних формах;

- наукова аргументація використання методичного підходу оцінювання екологічних ризиків (наявних та прогнозних) у аграрному секторі та ймовірності їх виникнення в галузевому масштабі;

- подальший розвиток принципів державного регулювання аграрного сектора на основі оновлених мотиваційних цілей; економічних, соціальних та екологічних завдань; важелів аграрної політики; напрямів реалізації базових принципів сільськогосподарського виробництва, зокрема на рівні основних виробничих галузей; результатів державної підтримки; формування сучасної інфраструктури аграрного ринку.

Значимість науково-теоретичних та науково-прикладних напрацювань дисертанта підкріплюється їх доведеністю до конкретних прикладних результатів щодо забезпечення еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки.

4. Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 9,49 друк. арк., з яких 8,45 друк. арк. належить автору, у тому числі 1 параграф у колективній монографії (1,29 друк. арк.), 4 статті у наукових фахових виданнях (3,17 друк. арк.), 5 статей у закордонних виданнях і виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз (2,97 друк. арк.), 9 – у матеріалах конференцій (2,06 друк. арк.). Оприлюднені в публікаціях наукові положення не викликають сумнівів, не містять протиріч з базовими положеннями економічних наук, а також з достатньо повнотою відображають сутність та зміст матеріалів дисертаційного дослідження.

Винесені на захист положення наукової новизни та основні результати дисертаційного дослідження В.І. Меглея з достатньою повнотою оприлюднені у відкритому друку. Вимоги щодо необхідної кількості статей у фахових виданнях дотримано. Зміст автореферату у повній мірі відображає зміст дисертації.

5. Цінність результатів дослідження для науки та практики

Дисертаційна робота Меглея Віктора Івановича має наукову та практичну цінність. Теоретична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в розробці наукових засад забезпечення еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки, що відображено у дисертаційній роботі та її новизні. Практичну цінність мають отримані в процесі дисертаційного дослідження наукові результати, які представляють інтерес для органів влади різних рівнів, а також суб'єктів господарської діяльності щодо формування системи впровадження комплексу заходів еколого-економічного розвитку на загальнодержавному та місцевому рівнях. Пропозиції щодо еколого-економічного розвитку аграрного сектора можуть бути використані при розробці програм, заходів, напрямів загальнодержавного, регіонального та місцевого аграрного розвитку.

Окремі положення дисертаційного дослідження Меглея В.І. використано Чернівецькою обласною радою у процесі розробки Програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області на 2017 рік (довідка № 01-12/39-67 від 23.01.2018); Департаментом економічного розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації у дослідженні умов формування, підтримки та підвищення сталості регіональної економіки (довідка № 01/847 від 11.09.2017); Департаментом агропромислового розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації у процесі розробки регіональних програм аграрного розвитку (довідка № 01-1/4-1877 від

09.10.2017); використовуються у навчальному процесі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 15/15.3293 від 27.11.2017).

6. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Дисертаційна робота Меглея Віктора Івановича «Еколого-економічний розвиток аграрного сектора національної економіки» складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Дисертаційне дослідження викладено на 304 сторінках комп'ютерного тексту, з яких 221 сторінки основного тексту. Зміст автореферату розкриває основні положення дисертації. Автореферат містить загальну характеристику дисертації, основний зміст роботи (за розділами), загальні висновки, список опублікованих праць, анотації. Порівняння змісту автореферату і основних положень дисертації свідчить про їх ідентичність.

7. Дискусійні положення і зауваження

Загалом, поділяючи і підтримуючи основні висновки та пропозиції зроблені в дисертаційному дослідженні й оцінюючи його в цілому позитивно, слід зазначити дискусійні моменти та висловити певні зауваження щодо окремих узагальнень та висновків. Зокрема, слід зупинитися на такому:

1. Автором представлено досить глибоко характеристику теоретичних шкіл та здобутків вітчизняних авторів щодо категоріального апарату еколого-економічний розвиток (Р.1, с. 26-68). Разом з тим, у дослідженнях мають місце не зовсім методологічно обґрунтовані поняття відносно класичних засад аграрного сектору економіки. Зокрема, автор користується такими категоріями, як «аграрна система», «аграрні відносини», «аграрне середовище», «аграрне господарювання» (сс. 51-56; 69-70; 84; 175; 198; 202), що невілює наукову думку автора стосовно визначеності «еколого-економічного

розвитку». На наше переконання, з метою встановлення економічної сутності цієї категорії, доцільно виходити з поняття аграрного сектору економіки, який включає безпосередньо сільське господарство і рибне господарство, харчову промисловість і галузь переробки сільськогосподарської продукції. Згідно з нормативно-правовими засадами, до аграрного сектора національної економіки входять три складові: виробництво сільськогосподарської продукції, її споживання та аграрна (ринкова) інфраструктура. Саме, відповідно до структури аграрного сектора, використання моделі еколого-економічного розвитку було б найбільш доказовим фактом.

2. Автором ототожнюється аграрне виробництво з формами організації підприємств. Так, на с. 72 термін «структурне розшарування» застосовується для виокремлення груп товаровиробників (відповідно великих підприємств, середніх та малих і фермерських, господарств населення), (Р.1., с. 72).
3. У Розділі 1. було б доцільно представити інституційне забезпечення формування напрямів удосконалення еколого-економічного розвитку аграрного сектора, які зазначаються у Р.3. в контексті Цілей політики сталого розвитку на період до 2030 р. (або Глобальні цілі сталого розвитку). Стратегічні напрями еколого-економічного розвитку в роботі чітко не визначені. Водночас, п. 3.2. «Сучасні екологічні мотивації до розвитку систем вітчизняного аграрного господарювання» за логічною завершеністю підпадає у зміст Р.1.
4. Найбільш суттєвим внеском автора в зазначену тематику дослідження мало б бути представлення перспективної моделі еколого-економічного розвитку аграрного сектора. Принципи розвитку економіко-соціо-екологічної аграрної системи (с. 181) – це лише вихідне положення, гіпотеза, наукове припущення, або теорія для формування відповідної стратегії чи Концепції. Саме таким нам бачиться завершення дисертаційного дослідження.

5. У роботі зустрічаються некоректні вирази, на кшталт: «нерозвинені країни» (замість країни, що розвиваються) (с.55), «аграрні культури» (с.102, 111, 155 і т.д.) «аграрні культури рослин» (с.129) (замість сільськогосподарські культури), «продовольство для нації» (с.55) (замість продовольчі потреби); «рентабельність виробництва ВРХ, свиней, овець на м'ясо» (с.113), (замість рентабельність відповідного виду продукції), «сільське господарювання» (с.с. 3, 51, 53, 57, 139) (замість сільського господарства) і т.д. Досить часто автор вживає термінологію, яка нехарактерна для специфіки сільськогосподарського виробництва. На окремі наведені джерела відсутні посилання (сс.. 47, 76, 81). Порушуються правила роботи над таблицями, окремі з яких (т. 1.2 – 1.4; 2.1; 2.2; 2.4; рис. 2.4; 2.5) слід було розмістити у додатках. Допускаються окремі граматичні погрішності та помилки (сс..93, 112 і т.д.).

Разом з тим, вказані зауваження відображають наукову позицію опонента та не заперечують можливості існування авторського бачення напрямів вирішення проблемних питань при розв'язанні завдань дисертаційного дослідження, не знижують загальної позитивної оцінки роботи, не порушують цілісність наукового підходу та практичну цінність одержаних автором результатів.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Меглея Віктора Івановича на тему: «Еколого-економічний розвитку аграрного сектора національної економіки» подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, є самостійним завершеним дослідженням актуального наукового завдання розробки теоретичних і прикладних положень щодо забезпечення еколого-економічного розвитку аграрного сектора національної економіки.

Наукові положення, висновки і пропозиції обґрунтовані і достовірні, мають наукове і практичне значення. Дисертація відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством та вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор, Меглей Віктор Іванович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за заявленою спеціальністю.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародних економічних
відносин та європейської інтеграції
Житомирського національного
агроекологічного університету

О.Д. Ковальчук

